

SZÖVEG –
DÉR KATALIN klasszika-filológus

SOROZAT –
BIBLIA ÉS IRODALOM

„És fölzúgnak a hamuszín egek,
hajnalfele a ravensbrückeri fák.
És megérik a fényt a gyökerek
És szél támad. És fölzeng a világ.

Mert megölhették hitvány zsoldosok,
és megszünhették dobogni szive –
Harmadnapra legyőzte a halált.
Et resurrexit tertia die.”

HARMADNAPON

Ravensbrück német városka mellett 1939-től 1945-ig női, majd később férfi koncentrációs tábor is működött. A borzalmas hely neve máshol, így a *Ravensbrückeri passió* című versben is feltűnik *Pilinszky János* költészetében, aki a megsemmisítő táborok foglyainak sorsát Krisztus szenvedéstörténetével játszatja egybe.

- ◆ Pilinszky szemében a világháború és a haláltáborok iszonyata az emberi gonoszságnak nem valami rendkívüli, merőben váratlan és különleges megnyilvánulása, hanem a világ mindenkori valóságos arculatát, objektív szörnyűségét, az élet mindenkori reménytelenségét, a gonosz igaz valóját fedi fel, teszi nyilvánvalóvá. Azt az állapotot, amely miatt e világ életét nem lehet javítani, toldozni-foldozni, hogy egy kicsivel majd mindig jobb és jobb legyen. Nem. A világot kizárólag megváltani lehetett a kereszten. A feltámadás: győzelem a halál felett, szoktuk mondani, bele sem gondolva. Ám ha e mondat itt, Ravensbrückben nem érvényes, akkor sehol sem érvényes, akkor nem ér semmit, sőt, egyáltalán nem is igaz.

A költemény első szakaszának anaforája, négy és-sel kezdődő mondata úgy mutatja, hogy a költő, a beszélő egy nagy történet kellős közepén jár, abból mond el részleteket. Az evangéliumban azt olvassuk, hogy Jézus halála idején fényes nappal elsötétült az ég – itt pedig látjuk, miért és mennyire. Mint a Golgotán, épp olyan sötétek, hamuszínűek a ravensbrückeri egek a krematórium füstjétől, az elégetett női testek pernyéjétől – ugyanaz a feneketlen emberi gonoszság művelte mindkét sötétséget. Ám a vers a feltámadás reggelén „játszódik”, hajnalfele. A feltámadás hajnalán járunk a koncentrációs táborban is. Az egek hamuszürkék, de felzúgnak a győzelem, a diadal hangján. Alapvető változás esett az egész világon, még Ravensbrückben is: olyan fény jelent meg, amely képes lehatolni a gyökerekig, a tömör földnek, az emberi lét feneketlen sötétjének legmélyéig, és legyőzni a gonoszt, a reménytelenséget. *Et resurrexit tertia die*: a záró sor latinul, az ünnepélyes bizonyosság szent nyelvében idézi a Hitvallást: És feltámadt a harmadik napon. Mert megölhették hitvány zsoldosok: kit? Persze tudjuk, kiről van szó, ám a költő szándékosan nem nevezi meg Jézust, így a második szakasz nemcsak őrá, de a ravensbrückeri és a mindenkori áldozatokra is vonatkozik. ◆

Frans Snyders (1579–1657): Virágfüzér gyümölcsökkel és a Mennybemenetel. Olaj, vászon, 1630–1640.